

Zenon Ślusarczyk*

Polskie wyzwania w zakresie ochrony klimatu i środowiska naturalnego, które powinny być realizowane z pomocą dotacji z unijnego budżetu na lata 2021–2027

https://doi.org/10.25312/2391-5129.32/2021_02zs

Współcześnie zmiany klimatu i postępująca degradacja środowiska naturalnego są największymi wyzwaniami ekologicznymi w układzie globalnym i regionalnym. Stąd też zauważalne działania Unii Europejskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju i neutralności klimatycznej ujęte w programach i celach na lata 2021–2027 i następne. Dotyczy to zwłaszcza odchodzenia od kopalnych źródeł energii i zastępowanie ich źródłami odnawialnymi (pakiet energetyczny). W realizacji tych celów konieczna jest solidarność i odpowiedzialność państw członkowskich, co nie zawsze i nie w pełni następuje z racji ich określonych interesów i kosztów związanych z wprowadzeniem innowacyjnej restrukturyzacji i transformacji sektora energetycznego. Celem artykułu jest wskazanie najważniejszych zagadnień w zakresie ochrony klimatu i środowiska naturalnego, które powinny być realizowane z pomocą dotacji z unijnego budżetu na lata 2021–2027. Artykuł ten jest kontynuacją dwóch poprzednich opublikowanych w tym czasopiśmie.

Słowa kluczowe: polityka klimatyczna, ochrona środowiska naturalnego, dotacje z unijnego budżetu

Wprowadzenie

Unia Europejska w sprawie redukcji gazów cieplarnianych kieruje się zaleceniami konferencji międzynarodowych, zwłaszcza tych z Rio de Janeiro z 1992 roku, kiedy odbył się Szczyt Ziemi. Podpisano wówczas szereg deklaracji i porozumień

* Prof. nadzw. dr hab. Zenon Ślusarczyk.

określających rangę wspólnego działania w zakresie ochrony środowiska. Obowiązują także ustalenia konferencji w Kioto z roku 1997. Dalsze, bardziej konkretne cele i zobowiązania państw w tym zakresie przyjęto na konferencji o ochronie klimatu w Paryżu (2015) i Katowicach (2018). Określono podczas nich zasadniczy cel, jakim jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku poprzez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%, a nawet 30% oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym do 20%. Wskazano także na konieczność zapewnienia dotacji unijnych dla realizacji tych celów.

Sprawy te rozpatrywano oraz podejmowano stosowne decyzje prawne, polityczne i ekonomiczne również na międzypaństwowych forach unijnych.

W literaturze przedmiotu dość jednomyślnie ocenia się, że sprawami zmian klimatu i ochrony środowiska Unia Europejska zajęła się dość jednoznacznie, poczynając od traktatu z Maastricht z 1995 roku. W grudniu 1995 roku Komisja Europejska przyjęła Białą Księgę zawierającą nowe podstawy i założenia polityki energetycznej i ochrony środowiska.

Wymienione wyżej, a także inne jeszcze międzynarodowe aspekty ochrony klimatu i środowiska zostały uwzględnione w traktacie z Lizbony z 2007 roku, uznającym te sprawy za jeden z obszarów, w których UE będzie dzielić kompetencje z państwami członkowskimi.

Celem artykułu jest wskazanie najważniejszych zagadnień w zakresie ochrony klimatu i środowiska naturalnego, które powinny być realizowane z pomocą dotacji z unijnego budżetu na lata 2021–2027. Artykuł ten jest kontynuacją dwóch poprzednich opublikowanych w tym czasopiśmie.

Dalsza konkretyzacja polityki klimatycznej UE

Uwzględniając rozmowy i porozumienia na arenie międzynarodowej (Budnikowski, 1998: 9 i nast.; Ślusarczyk, 2019: 41 i nast.), Unia Europejska przyjęła w 2008 roku pakiet legislacyjny, który ma umożliwiać osiągnięcie podstawowych celów w zakresie przeciwdziałania negatywnym zmianom klimatycznym.

Jeszcze bardziej wnikliwą konkretyzację polityki klimatycznej i ochrony środowiska w wymienionym okresie obserwujemy w opracowywanej i wdrażanej polityce regionalnej i funduszach strukturalnych z budżetu UE. Uwzględniono w nich dysproporcje w rozwoju gospodarek państw członkowskich i ich regionów, a także występujące trudne warunki klimatyczne, słabo rozwiniętą infrastrukturę transportową itp.

Dla stopniowego rozwoju w tych (i innych) dziedzinach już w 1972 roku postanowiono zapewnić dla realizacji celów polityki regionalnej odpowiednie środki finansowe. Miały to być środki z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF). W 1975 roku, po uwzględnieniu nowych założeń powstał Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF). Wszystkie środki z tego Funduszu były rozdzielane pomiędzy państwa

członkowskie według systemu kwotowego. Zmieniono to w 1985 roku, zastępując kwoty tak zwanymi widełkami interwencji. Wprowadzono zarazem zasadę programowania rozwoju regionalnego od pojedynczych projektów na rzecz programów inicjowanych przez Wspólnotę lub programów krajowych mających znaczenie dla Wspólnoty jako całości.

Po podpisaniu Jednolitego aktu europejskiego w 1986 roku stworzono podstawy dla nowej polityki strukturalnej, w tym regionalnej. Do Traktatu o Unii Europejskiej wprowadzono tytuł V „Spójność ekonomiczna i socjalna” oraz przeprowadzono reformę trzech funduszy strukturalnych (ERDF, EFS i EAGGF), które miały ukierunkować ich funkcjonowanie w sposób skoordynowany. Zwiększono też kwotę budżetową na te cele.

Za podstawowe zasady polityki strukturalnej (w tym regionalnej) uznano:

1. Oparcie selekcji regionów, którym przysługuje pomoc z budżetu UE, na kryteriach wspólnotowych.
2. Ostateczne odstępianie od systemu kwotowego na rzecz zasady współfinansowania (środki z UE mogą uzupełniać, a nie zastępować środki krajowe). Udział środków wspólnotowych w całkowitych kosztach danego projektu może wynosić w zależności od celu od 25 do 75%.
3. Partnerstwo: ścisła współpraca między komisją a odpowiednimi władzami na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym w przygotowaniu i realizacji danego projektu.

Zasady te zostały dodatkowo ugruntowane i rozbudowane wraz z podpisaniem traktatu z Maastricht.

Utworzono Fundusz Spójności (CF) o zakresie działania nie regionalnym – jak w przypadku istniejących już funduszy strukturalnych – ale krajowym. Pomoc z tego funduszu jest przeznaczona na finansowanie projektów w dziedzinie ochrony środowiska i na rozwój infrastruktury dla państw, w których poziom PKB na jednego mieszkańca jest niższy niż 90% średniej dla całej Unii Europejskiej.

Na mocy traktatu z Maastricht powołano nowy organ UE – Komitet Regionów jako instytucję doradczą dla Rady Europejskiej i Komisji (Rudnicki, 2020: 10 i nast.; Pietrzyk, 2020; Włodarczyk, 2012: 5 i nast.).

W Polsce przyjęto Narodową Strategię Spójności obejmującą 16 programów operacyjnych, w tym Rozwój Polski Wschodniej, Rozwój Infrastruktury i Środowiska, Innowacyjną Gospodarkę i Program Współpracy Nadgranicznej. Na ich realizację otrzymano z budżetu Unii Europejskiej 67 mld euro. W zarządzaniu tymi środkami uczestniczyły instytucje zarządzające, pośredniczące, wdrażające, monitorujące i jednostki audytu. W przypadku obszarów, które charakteryzują się niekorzystnymi warunkami przyrodniczymi, fundusze UE dofinansowują inwestycje poprawiające zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych, ochronę zasobów leśnych i wodnych (zob. Ślusarczyk, Szyjko, 2008: 5 i nast.; Bojko, Józwick, Szewczyk, 2009: 3 i nast.; Portal Funduszy Europejskich).

Budżet Unii Europejskiej na lata 2021–2027

Pieniądze w budżecie Unii Europejskiej pochodzą z zasobów własnych, tzn. z opłat celnych za towary importowane z krajów spoza UE. Stanowi to około 15% budżetu (*Budżet Unii Europejskiej w pigułce*, 2006: 2 i nast.).

Drugim źródłem są środki uzyskane z podatku od wartości dodanej – VAT, w postaci jednakowej stawki procentowej stosowanej dla ujednocionej wartości dochodów z tytułu VAT osiągniętych przez każde państwo członkowskie. To również wynosi około 15% dochodów budżetowych.

Trzecie źródło to środki uzależnione od dochodu narodowego brutto danego państwa. Jest to jednolita stawka procentowa 0,73%. Stąd pochodzi prawie 70% budżetu UE.

Czwartym źródłem są kary finansowe nakładane na przedsiębiorstwa za łamanie prawa konkurencji i innych przepisów, co stanowi około 1% budżetu.

Przyjętą zasadą jest, że mniej zamożne państwa członkowskie otrzymują proporcjonalnie więcej dofinansowania niż bogatsze. Ogólnie biorąc, większość państw członkowskich otrzymuje więcej pieniędzy z budżetu UE niż do niego wpłaca. Zgodnie z obowiązującymi traktatami unijnymi nie powinno być deficytu budżetowego Wspólnoty.

Tryb podejmowania decyzji w sprawie ustaleń budżetu

Decyzje w sprawie budżetu unijnego w odpowiednim czasie i według przyjętej procedury podejmują: Komisja Europejska, Rada Europejska i Parlament Europejski. Na początku wszystkie te organy zawierają wiążące porozumienie, w którym zobowiązują się do zachowania dyscypliny budżetowej: terminowego planowania i ścisłej współpracy przy ustalaniu budżetów rocznych. Ważną podstawą takiego porozumienia są wieloletnie ramy finansowe, w których określa się górne granice rocznych wydatków (zwanych pułapami) w poszczególnych pozycjach budżetowych. Pułapów tych należy przestrzegać, planując budżet na dany rok.

Roczny budżet wymaga nie tylko zatwierdzenia ze strony Parlamentu i Rady, ale musi też być oparty na odpowiednich przepisach prawa wspólnotowego. Przepisy te mają formę aktu prawnego upoważniającego te (i inne) instytucje do podejmowania stosownych decyzji.

Wydatki budżetowe

Wydatki budżetowe Unii Europejskiej przyjęło się dzielić na obowiązkowe i nieobowiązkowe. Do tych pierwszych zalicza się wszystkie wydatki wynikające z umów międzynarodowych i traktatów. Pozostałe są nieobowiązkowe. Ostateczny głos w tych sprawach mają Rada Europejska i Parlament, który może odrzucić budżet.

Odpowiedzialność za wykonanie przyjętego budżetu spoczywa na Komisji Europejskiej, ale w praktyce około 75% środków wydawane jest w ramach tak zwanego zarządzania dzielonego z państwami członkowskimi, bo to one głównie z niego korzystają. Wprowadzono w związku z tym mechanizm kontrolny, czy zarządzanie to było i jest zgodne z przepisami. Jeśli okaże się, że nie, to przyznane środki należy zwrócić (*Budżet Unii Europejskiej w pigułce*, 2006: 2 i nast.).

Kontrowersje wokół uchwalenia nowego budżetu w aspekcie korzystania z niego przez państwa w połączeniu z przestrzeganiem przez nie unijnych wymogów praworządności

Sprawa uzależnienia przyznania środków z budżetu unijnego od przestrzegania praworządności dotyczyła głównie Polski i Węgier. Chodzi o naruszanie niezawisłości sądów między innymi poprzez polityczne decyzje ich doboru i odwoływania, zmian kompetencyjnych itp. Instytucje UE analizowały i oceniały te sprawy od kilku lat i w oparciu o zebrane dowody sformułowały wniosek, by dla Polski i Węgier z racji sformułowanych zarzutów ograniczyć dotacje z budżetu UE na lata 2021–2027. W odpowiedzi kraje te powołały się na swą konstytucyjną suwerenność w załatwianiu tych spraw i zagroziły wetem wobec przyjęcia nowego budżetu UE. Zagrożono nawet wyjściem z Unii, jeśli ostatecznie ocena Polski nie będzie zmieniona (Słojewska, 2020; Baczyński, 2020). Obie strony zapowiadały odwołanie się w tej sprawie do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (TSUE).

Stanowisko w sprawie weta Polski i Węgier przeciągało ostateczne uchwalenie budżetu i jego części składowych, w tym dla ochrony klimatu i środowiska (Buras, Guttenberg, 2020; Bielecki, 2020a). W efekcie tych podejść, sporów i kontrowersji instytucje UE zaproponowały mniej rygorystyczną wersję powiązań pomiędzy praworządnością a przyznawaniem środków z budżetu unijnego, ale też pewne zmiany w przeznaczeniu pieniędzy z budżetu, w tym na ochronę klimatu (Bielecki, 2020b). Ostatecznie Polska i Węgry wycofały się z groźby weta i z zadowoleniem przyjęły decyzję UE o wielkości środków przyznanych im z budżetu na lata 2021–2027. Stanowisko Polski i Węgier w sprawie weta nie spotkało się z poparciem ze strony innych państw.

W ocenie mediów instytucje UE wiedziały, jak obejść groźbę weta Polski i Węgier (Orzechowski, Maciejarz, 2020; Kokot, 2020). Przedmiotem sporów w negocjacjach państw członkowskich z instytucjami UE stały się też propozycje związane z ochroną klimatu, zwłaszcza w aspekcie proponowanych przez UE ograniczeń w wydobywaniu węgla i likwidacji kopalń do 2049 roku w ramach projektu Zielony Ład (Wielński, 2020). Ostatecznie osiągnięto porozumienie wszystkich państw i instytucji UE i uchwalono budżet na lata 2021–2027 o wartości 1074 biliona euro oraz 750 mld euro na Fundusz Odbudowy, który ma pomóc gospodarce w czasie

pandemii koronawirusa. Z tego dla Polski przyznano 125 mld euro z budżetu oraz 37 mld z Funduszu Odbudowy. Przy podziale środków dla poszczególnych państw również pojawiły się spory i różne propozycje.

Opinie sondażowe Polaków o uchwalonym budżecie UE i dotacjach z niego dla Polski są pozytywne (Dąbrowska, 2020). Konkretny podział środków z budżetu na wspieranie priorytetowych projektów, w tym dotyczących ochrony klimatu i środowiska, następuje po uchwaleniu budżetu i w ramach ścisłej współpracy z rządami państw członkowskich. Tryb składania wniosków i czas ich rozpatrywania jest ogólnie znany, wskazany między innymi w przyjętym programie Europejski Zielony Ład oraz w Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST), dysponującym 17,5 mld euro (Słojewska, 2021). Mechanizm dopłat nie zmienia się zasadniczo, choć pandemia COVID-19 powoduje pewne trudności również w tym aspekcie. Priorytetami dopłat z budżetu UE będą te, które zakładają osiągnięcie zeroemisyjności i niskoemisyjności gospodarek. W szczególności chodzi o inwestycje dotyczące odnawialnych źródeł energii, infrastruktury transportowej (napędy elektryczne), co promuje program Zielonego Ładu. Z analiz i opinii wynika, że w Polsce najszybsze efekty dałyby inwestycje w termomodernizację, ciepłownictwo i efektywność energetyczną (Orzechowski, 2020; Błaszczak, 2017; Oksińska, 2018; Duch, 2020).

Odchodzenie od węgla i zamykanie kopalni – trudne rozmowy i nie do końca sprecyzowane plany

W wypowiedziach polityków, ale także związków górniczych, wciąż podkreśla się, że węgiel to fundament produkcji energii i rozwoju gospodarczego. Tą opinią uwarunkowane jest krytyczne podejście do propozycji Unii Europejskiej o zamykaniu kopalni do 2049 roku (program Czyste Powietrze). Wskazuje się, że będzie to bardzo kosztowne i społecznie dotkliwe oraz że nie w pełni pomoże w tym budżet UE (Ślusarczyk, 2019: 45–47).

Jak już wskazano, węgiel kamienny i brunatny stanowi ponad 70% surowców w produkcji energii. Zakłada się, że w 2030 roku jego udział zmniejszy się do 56%, a w 2040 roku do 11%. Udział innych źródeł energii w tym horyzoncie czasowym ma wynosić: elektrownie wiatrowe – 9,5%, gazowe – 9%, inne – 3%. Na inwestycje w odnawialne źródła energii do 2040 roku zamierza się wydać 136 mld złotych, głównie na farmy wiatrowe. Zakłada to program przyjęty przez rząd w październiku 2020 roku (Niedziółka, 2020: 16; Oksińska, 2021). W rozmowach ze związkami górników wstępnie przyjęto harmonogram zamykania kopalni do 2040 roku, w tym także ich łączenia (Chyż, Korzeniowska, 2020).

Zgodnie z przyjętym przez UE Funduszem Sprawiedliwej Transformacji Polska ma otrzymać odpowiednie środki finansowe na realizację tego celu. Będzie to odpowiednio czasowo i instytucjonalnie negocjowane i uzgadniane. Przewiduje się, że górnictwo na Śląsku otrzyma z Unii ponad 2 mld euro, a województwo łódzkie 344 mln euro

(Bujalski, 2021; Zając, 2019). Perspektywa likwidacji kopalni i stawianie na dobry rozwój odnawialnych źródeł energii powoduje, że kopalnie zaczynają inwestować w rozwój OZE. Przykładem jest Tauron Polska Energia, który zamierza zbudować pięć farm wiatrowych o łącznej mocy 180 MW. Takie inicjatywy podejmują także inne kopalnie i elektrownie (Skwirowski, 2019; Oksińska, 2020; Zając, 2019).

Wiatr, promienie słoneczne, deszcz, nurty rzek, fale morskie

Geotermia i biomasa to naturalne źródła energii, których wykorzystywanie nie wiąże się z ich wyeksploatowaniem tak jak węgla kamiennego i brunatnego. Rozwój nowych technologii ich instalowania i wykorzystania powoduje widoczny spadek kosztów tych inwestycji.

W pierwszej połowie 2019 roku moc zainstalowanych OZE, WMW w Polsce wynosił ponad 8584 MW, w tym z instalacji wiatrowych prawie 5900 MW, z biomasy 1486 MW, z fotowoltaiki 259 MW. Najszybciej rozwija się fotowoltaika. W 2018 roku był to wzrost o 112 MW (Tułeczka, Majewski, 2019). Rządowe plany zakładają rozwój farm wiatrowych. W ciągu najbliższych 2 lat ich moc ma wzrosnąć o 920 MW (zob. Urząd Regulacji Energetyki). Rozwój OZE wspierany jest z Programu Operacyjnego Infrastruktury i Środowiska (Wieczerzak-Kruseńska, 2018). Polski rząd kieruje do instytucji UE wnioski o większe finansowanie transformacji energetycznej z systemu handlu pozwoleniami na emisję CO², co mogłoby przynieść Polsce dodatkowe 3–5 mld euro w najbliższej perspektywie finansowej (Cedro, Żylińska, 2021).

Podsumowanie

Ochrona klimatu i środowiska naturalnego stała się obecnie priorytetem na forum ONZ i Unii Europejskiej. Zasadniczym celem podejmowanych działań jest ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, zwłaszcza CO². Uzależnienie Polski od węgla w produkcji energii powoduje, że władze naszego kraju są bardzo wrażliwe na międzynarodowe działania w tym zakresie.

Unia Europejska jest w awangardzie pod względem starań o ochronę klimatu. Wdraża wiele programów i projektów w tym zakresie i współfinansuje ich realizację. Kontynuacja tych działań przewidziana jest również w budżecie Unii na lata 2021–2027.

Bibliografia

- Baczyński J. (2020), *Orbanizacja*, „Rzeczpospolita”, 16–20.12.2020.
- Bielecki T. (2020a), *Szczyt na krawędzi porażki*, „Gazeta Wyborcza”, 20.07.2020.
- Bielecki T. (2020b), *Bruksela dzieli i negocjuje*, „Gazeta Wyborcza”, 18–19.07.2020.
- Błaszczak A. (2017), *Zrównoważony rozwój to konieczność*, „Rzeczpospolita”, 11.12.2017.
- Bojko Z., Jóźwik B., Szewczyk M. (2009), *Fundusze Unii Europejskiej w Polsce*, KUL, Lublin.
- Budnikowski A. (1998), *Ochrona środowiska jako problem globalny*, PWE, Warszawa.
- Budżet Unii Europejskiej w pigułce* (2006), Komisja Europejska, Warszawa.
- Bujalski Sz. (2021), *Bełchatów nad przepaścią*, „Gazeta Wyborcza”, 2.02.2021.
- Buras P., Guttenberg L. (2020), *Polska i Węgry igrają z ogniem*, „Gazeta Wyborcza”, 24.11.2020.
- Cedro M., Żylińska J. (2021), *Rządowa ofensywa klimatyczna*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 8.02.2021.
- Chyż B., Korzeniowska K. (2020), *Dotkliwy schylek ery węgla*, „Gazeta Wyborcza”, 6.10.2020.
- Dąbrowska Z. (2020), *Kompromis na szczycie dobry dla Polski i dla całej Unii*, „Rzeczpospolita”, 14.12.2020.
- Duch E. (2020), *Nie opóźniać prac nad Funduszem Odbudowy*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 16–18.10.2020.
- Kokot M. (2020), *Polska i Węgry osamotnione*, „Gazeta Wyborcza”, 20.11.2020.
- Niedziółka D. (2020), *Rynek energii w Polsce*, Difin, Warszawa.
- Oksińska B. (2018), *Pomysły na walkę ze smogiem są, zabrakło odwagi*, „Rzeczpospolita”, 15.01.2018.
- Oksińska B. (2020), *W poszukiwaniu alternatywy dla węgla*, „Rzeczpospolita”, 12.11.2020.
- Oksińska B. (2021), *Polska żegna się powoli z węglem, a wita z atomem*, „Rzeczpospolita”, 3.02.2021.
- Orzechowski A. (2020), *Miliardy euro dla Polski*, „Gazeta Wyborcza”, 22.07.2020.
- Orzechowski A., Maciejarz D. (2020), *Morawiecki jako „twardy negocjator”. Jaka jest prawda*, „Gazeta Wyborcza”, 23.07.2020.
- Pietrzyk J. (2020), *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rudnicki M. (2020), *Polityka regionalna Unii Europejskiej: zagadnienia prawno-finansowe*, Wyższa Szkoła Bankowa, Poznań.
- Skwirowski P. (2019), *Sprawiedliwa transformacja polskiej energetyki*, „Rzeczpospolita”, 28.09.2019.
- Słojewska A. (2020), *Fakty i mity o praworządności*, „Rzeczpospolita”, 16.12.2020.

- Słojewska A. (2021), *Kłopoty z darmowymi miliardami z Unii*, „Rzeczpospolita”, 5.02.2021.
- Ślusarczyk Z. (2019), *Rosnąca potrzeba innowacyjnego podejścia w obronie środowiska naturalnego w świetle zobowiązań UE*, „Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie”, nr 2/29.
- Ślusarczyk Z., Szyjko C.T. (2008), *Praktyczny przewodnik po funduszach strukturalnych na lata 2007–2013*, Raport z badań naukowych, Wydawnictwo M.M, Warszawa.
- Tułęcka J., Majewski J. (2019), *Energia odnawialna i kogeneracja to nasza pasja!*, „Rzeczpospolita”, 3.09.2019.
- Wieczerek-Kruseńska A. (2018), *Fundusz Ochrony środowiska jest w lesie z funduszami UE*, „Rzeczpospolita”, 2.10.2018.
- Wielński T. (2020), *Czego PiS nie mówi o szczycie UE. Praworządność i wartości europejskie to fundament, wytyczne szczytu nie są bezzębne*, „Gazeta Wyborcza”, 24.07.2020.
- Włodarczyk R. (2012), *Polityka klimatyczna Unii Europejskiej i jej wpływ na gospodarkę państw członkowskich. Przegląd badań Komisji Europejskiej*, [w:] K. Tarnawska (red.), *Ewolucja budżetu Unii Europejskiej w kontekście wyzwań klimatycznych*, Difin, Warszawa.
- Zajac R. (2019), *Niepewna przyszłość naszego węgla*, „Rzeczpospolita”, 2.01.2019.

Źródła internetowe

- Portal Funduszy Europejskich, <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl> [dostęp: 24.11.2021].
- Urząd Regulacji Energetyki, <https://www.ure.gov.pl/> [dostęp: 25.11.2021].

Summary

Polish climate and environmental challenges that should be met with the help of subsidies from the EU budget for 2021–2027

Currently, climate change and the progressive degradation of the natural environment are the greatest ecological challenges in the global and regional systems. Hence the noticeable actions of the European Union for sustainable development and climate neutrality included in the programs and objectives for 2021–2027 and beyond. This applies in particular to moving away from fossil fuels and replacing them with renewable sources. In achieving these goals, solidarity and the responsibility of the Member States are necessary, which do not always or fully occur due to specific interests and the costs related to the introduction of innovative restructuring and transformation of the energy sector.

The aim of this article is to indicate the most important issues in the field of climate and environmental protection, which should be implemented with the help of subsidies from the EU budget for 2021–2027. This article is a continuation of two previous articles published in this journal.

Keywords: climate policy, environmental protection, subsidies from the EU budget